

FOSEN NATURVERNFORENING

Adr.: Ytre Ringvei 32, 7100 Rissa Tlf.: 73851430

- foreningen for et bredt, helhetlig og aktivt naturvern på Fosen-

Vår ref: A.09.1aq

Deres ref:

Dato: 30.09.2017

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
Postboks 4710, Sluppen
7468 Trondheim
fmstpostmottak@fylkesmannen.no

Oppstart av marint vern i sjøområdet Kråkvågsvaet - Grandefjæra - Bjugn fjorden i Ørland og Bjugn kommuner Merknader

Vi viser til oppstart av marint vern i sjøområdet Kråkvågsvaet - Grandefjæra - Bjugn fjorden i Ørland og Bjugn kommuner.

Fosen Naturvernforening ønsker å støtte opp om tiltak som bidrar til å verne om og ivareta ulike naturtyper på Fosen og ser positivt på å få disse ca. 141 km² vernet. Nødvendigheten av vern bare øker etter hvert som gjenværende naturområder minker og antall mennesker på kloden øker. Da er viktigheten av slike verneområder der naturen har førsteprioritet av stor betydning. Vi ønsker å jobbe for beskyttelse av et rikt biologisk mangfold, der både variasjon innen flora, fauna og ulike naturtyper blir ivaretatt på en god måte. Som samfunn og nasjon har vi her et viktig ansvar å ta, både på lokalt, regionalt og globalt nivå. En opprettelse av et marint verneområde i sjøområdet Kråkvågsvaet - Grandefjæra – Bjugn fjorden er et steg i riktig retning i så måte og vi ser fram til at området blir varig vernet.

I arbeidet videre med verneplanene synes vi det er viktig å huske på at vi med dette bestemmer oss for å sette naturen først i dette området. Da må vi ta konsekvensene av dette og sette klare begrensninger på hva vi mennesker kan gjøre i området. Dette er også presisert i Nml §39: *«I et verneområde i sjø må ingen foreta seg noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet».*

Motorferdsel

Fosen Naturvernforening mener det må tenkes gjennom og tas stilling til i hvilken grad forskjellige typer motorisert ferdsel skal tillates eller forbys i det kommende verneområdet. Her kan det være snakk om f.eks. å forby vannscooter generelt og eventuelt en generell fartsbegrensning på motorisert trafikk i området - da er det spesielt fritidsbåter vi har i tankene.

Sjøfuglene sliter viser rødlista fra 2015 og i Vista Analyses rapport fra 2014 «[Evaluering av regelverket for bruk av vannscooter](#)¹» sies det at litteratur-gjennomgangen viser at det er viktig å ha en buffer i form av en forbudssone for å skjerme sårbare arter og at den nå opphevede vannscooterforskriften sikret at vannscooter-virksomhet ikke virket negativt inn på truede arter og naturvernområder. I [NINA-rapport 1182 «Effekter av ferdsel og friluftsliv på natur»](#)² sies det (s.58): «Vannscootere kan kjøres på grunne områder som følge av at de ikke har en propell som stikker ned i vannet. Dette medfører et stort potensial for forstyrrelser i vannmiljøer som tidligere ikke ble utsatt for nærgående båttrafikk. Kjøring i høy hastighet over slike gruntvannsområder vil gi fisk og andre vannlevende organismer en kort reaksjonstid og dermed begrensede muligheter til å unngå vannscooteren. Dette medfører en risiko for påkjørsel av fisk og andre dyr som lever på grunne områder og i overflata (Davenport & Davenport 2006).» Videre sies det at siden vannscootere skiller seg ut ved at man ved høye hastigheter kan bevege seg på grunnere vann, sammenlignet med andre farkoster, med det til følge at man kan komme nær bl.a. lokaliteter med hekkende fugler. Dette vil virke forstyrrende noe som går utover tiden fuglene har på næringssøk og føre til at de unngår optimale næringsområder. På side 59 i samme rapport sies det: «Sammenlignende studier (Rodgers & Schwikert 2002) av fluktatferd hos en rekke fuglearter når de ble oppsøkt av vannscootere og tradisjonelle motorbåter viste at vannscootere medførte størst fluktrespons. Årsaken ble antatt å være relatert til vannjetstrålas omfang, som har en stor vertikal og horisontal utbredelse ved fullt gasspådrag». Det sies også at ukontrollert aktivitet rundt 300 meter fra et viktig hekkeområde gjorde at kurtiserende ender flyktet. En viktig effekt av dette er nedsatt hekkesuksess og ungeoverlevelse.

En må ha i tankene at enkelte vannscootermodeller kan ha toppfart på 70 knop eller 130 km/timen og at det som regel dreier seg om flere i følge. Ofte er det lek med kjøring i sammen område over tid.

At en vannscooter støyer mye finner en dokumentasjon for i [SFT-rapport 1714/2000](#)³ «Mulige tiltak for å redusere støy» der det sies: «Vannskutere (personlige vannfarkoster) gir et støynivå mer enn 5 dB høyere enn selv de største utenbordsmotorer. De opererer normalt nært land. En betydelig økning av antall ville ha store konsekvenser, i første rekke for badeplasser og rekreasjonsområder. Hver vannscooter er støymessig ekvivalent med 3 båter med 100 kW motor, og 10 båter med 7 kW motor»⁴. Dette viser at vannscootere lager betydelig mer støy enn en motorbåt og rapport [94:21 fra Statens forurensingstilsyn](#)⁵ angir et influensområde 800-1500 meter for vannscootere.

For å sikre verneverdiene i det kommende marine verneområdet, må bruken av vannscooter forbys. I tillegg vil vi foreslå å innføre fartsbegrensninger for fritidsbåter og RIB. Dette vil gi fugler og dyr bedre levevilkår. I tillegg vil det også komme den generelle fritidsbruken i området til gode.

Akvakultur

Ifølge oppstartsmeldingen finnes det per i dag ingen akvakulturtillatelser verken i sjø eller på land i det foreslåtte verneområdet. Vi kan heller ikke se at oppdrett kan være forenelig med verneverdiene i området. Vi vil derfor anbefale at det settes forbud for oppdrettsanlegg.

¹ https://vista-analyse.no/site/assets/files/5710/va-rapport_2014-9_evaluering_regelverk_for_vannscooter.pdf

² <http://www.miljodirektoratet.no/Documents/publikasjoner/M419/M419.pdf>

³ <http://www.miljodirektoratet.no/old/klif/publikasjoner/luft/1714/ta1714.pdf> s.81

⁴ 7 kW tilsvarer ca. 9 hestekrefter/hk, 100kW tilsvarer ca. 134 hk

⁵ <http://www.miljodirektoratet.no/old/klif/publikasjoner/luft/1146/ta1146.pdf>

Det foreslåtte verneområdet har koraller. [Forsøk og målinger viser](#)⁶ at under oppdrettsanlegg blir veksten i levande korallar halvert og oppsmuldringa av døde korallformasjoner fordobla. Dette vil si at korallrevet krymper nær oppdrettsanlegg.

Det finnes også rekefelt innenfor verneområdet. Vi vet at rekefiskerne sliter fordi rekene blir borte og oppdrettsanleggene med sin medisinbruk har skylden. [Forsker Renee Katrin Bechmann ved forskningsinstituttet IRIS i Stavanger](#)⁷ sier at de har gitt reker noen få pellets fiskefôr som inneholder det kjemiske lakselus-middelet diflubenzuron (DFB) med det resultat at rekene døde. De klarer ikke danne nytt skall ved skallskifte.

Ålegraset har en viktig økologisk funksjon som skjulested og næringsområde for flere fiskearter, den er viktig som matfat for rovfisker utenfor enga og graset bidrar i tillegg til gunstige miljøforhold i grunne sjøområder⁸. I Havforskningsinstituttets rapport «[Effekter av utslipp fra akvakultur på spesielle marine naturtyper, rødlista habitat og arter](#)»⁹ sies det - sitat: «Ålegresser kan påvirkes av næringssalter fra oppdrettsanlegg, ved at man får økte mengder påvekst på ålegresset som skygger for lyset og kan føre til redusert vekst og forekomst av ålegress (Duarte 1995, Munda 1996, Worm & Sommer 2000). Dersom utslippene av næringssalter skjer i delvis innelukkede områder med dårlig vannutskiftning, kan man få en klassisk eutrofisituasjon der økte mengde planteplankton fører til redusert lystilgang og dårlige oksygenforhold på bunn. Utslipp av finpartikulært materiale fra oppdrett kan også føre til redusert lystilgang for ålegress og dermed redusert dybdeutbredelse. Negative effekter av små organiske partikler på ålegresser er godt dokumentert fra Middelhavet, der man har funnet nedsatte vekstrater og redusert forekomst av ålegress i nærsone til anlegg (inntil 400 m) (Diaz-Almela mfl. 2008, Duarte mfl. 2008)».

Næringssalter og organiske avfallsstoffer fra oppdrettsanlegg gir livløs bunn og fare for algeoppblomstring. For eksempel vil utslippene fra et anlegg som produserer 3 120 tonn laks tilsvare kloakkutslippet fra en by på rundt 50 000 innbyggere. I følge Havforskningsinstituttet kan en som hovedregel si at bunnen under et anlegg blir kraftig påvirket, med store endringer i både sedimentkjemi og i dyresamfunn. Den største effekten er begrenset til de nærmeste 250 m fra anlegget, men mye av avfallet vil spre seg videre til flere km fra anlegget. Oppdrettsanleggene har en meget sterk påvirkning på økologien og dyresamfunnet på bunnen over et stort område. Erfaringsmessig blir mengden av, og kvaliteten på villfisk, bli betydelig redusert i fjorder med oppdrettsanlegg. Det vil bli en overvekt av sei med løs muskelkonsistens. Miljøfremmede stoff, som antibiotika og miljøgifter (f.eks. fra lusebehandling og begroingshindrende impregneringsmiddel med kobber og tinn), vil spre seg til nærliggende sjøområder og til villfisk som blir tatt til konsum. Medisinfôret blir tatt opp av matsøkende fisk utenfor merdene.

Så det sier seg selv at oppdrett ikke er forenelig med verneverdiene i området.

⁶ <https://www.nrk.no/hordaland/oppdrett-kan-skada-unike-korallar-1.12807507>

⁷ <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/fiskeri/fiskere-advarer-mot-lakselusgift-naa-rammes-rekene/a/23534716/>

⁸ <http://www.miljodirektoratet.no/no/Nyheter/Nyheter/Nyhetsarkiv/2012/5/Alegraseng-mot-gjev-status/>

⁹ <http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/2016/April-2016/Effekter-av-utslipp-fra-akvakultur-pa-spesielle-marine-naturtyper-rodlista-habitat-og-arter/> s.14

Konsekvenser for høsting av marine ressurser

[Havforskningsinstituttet](#)¹⁰ sier dette om tang og tare: «Tang- og taresamfunnene utgjør, sammen med ålegrasengene, noen av de mest produktive og artsrike samfunn i kystnære områder. I tillegg til sin viktige rolle som primærprodusenter, skaper disse vegetasjonstypene (ofte betegnet makrofyttensamfunn) miljøer med gode skjulmuligheter og næringsforhold for en rekke marine organismer, bl.a. mange slags fisk. Redusert forekomst av tang og tare vil derfor kunne få betydelige økologiske og økonomiske konsekvenser for kystsamfunn».

Når det gjelder taretråling vet vi at Fosenkommunene [Osen](#)¹¹ og [Roan](#)¹² har prøvd å gi bestemmelser i kommuneplanens arealdel som ikke tillater taretråling i områder avsatt til fiske. Kommunen har begrunnet det ønskede forbudet med at det er viktig å bevare oppvekstområder for fiskeyngel, beiteområder for sjøfugl og biologisk mangfold i sjø. Forbudet ble ikke godkjent av Kommunal- og moderniseringsdepartementet fordi det var i konflikt med forskrift om høsting av tare i Sør-Trøndelag fylke og ble omgjort til en retningslinje. Men dette viser at kommunene lokalt ser og føler problemene med taretråling «på kroppen» og et forbud mot taretråling i et verneområde må være en helt naturlig del av vernet. Tang og tare er altså veldig viktig for verneverdiene i området og høsting må derfor forbys i verneområdet.

Ifølge [NordMiljø](#)¹³ tar bunntråling og skjellskraping livet av mer fisk og andre organismer enn det som tas opp med disse redskapene. Det er også påvist at denne typen av fiske har ødelagt viktige naturtyper, slik som korallrev, noe som betyr både tap av biodiversitet, og tap av viktige oppvekstområder for fisk. NordMiljø sier videre at en rekke nordiske forskere igjennom flere forskningsprosjekter har påpekt at sårbare habitat på havbunnen trenger øyeblikkelig hjelp og at de mest verdifulle områdene må kartlegges og fredes før disse også ødelegges. Nå er vi i gang med vern her i Kråkvågsvaet - Grandefjæra – Bjugnfjorden og da må også bunntråling inkl. reketråling, skjellskraping og masseuttak forbys i området.

Stadig nye arter blir interessante for kommersiell høsting. Statsnail AS driver mellom annet kommersiell høsting av strandsnegl i Ørland/Bjugn og ifølge oppstartsmeldingen pågår plukkingen flere steder i det foreslåtte marine verneområdet. Tilbake i 2005 svarte [Direktoratet for naturforvaltning på forespørsel fra Fylkesmannen i Rogaland følgende om høsting av strandsnegler](#)¹⁴: «Som framtidig strategi blir det viktig at slike uttak foregår uten negative økologiske konsekvenser for bestandene og for strandsonen de er en del av, uten fysiske spor og endringer som en pr. dato muligens ikke kan forutsi. Som nevnt over er ikke arten truet, men lokalt kan det kunne ha negative konsekvenser på forskjellige måter der også bestandene kan bli betydelig desimert. På et senere tidspunkt kan det melde seg interesser for uttak av nye arter som er mer utsatte og sårbare for uttak». Vi vet vel ikke noe om konsekvensene av slike store uttak – høsting er trolig satt i gang uten noen form for kvalifisert analyse av de økologiske konsekvensene for bestandene og for strandsonen. Og ikke minst kan det plutselig bli interesse for andre arter. Ifølge oppstartsbrevet finnes det pr i dag ingen

¹⁰ http://www.imr.no/temasider/alger/tang_og_tare/nb-no

¹¹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/osen-kommune---innsigelse-til-kommuneplanens-arealdel-2015---2026/id2503764/?q=roan+taretråling>

¹² <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/roan-kommune---innsigelse-til-bestemmelse-om-forbud-mot-taretråling-i-kommuneplanens-arealdel/id2503755/>

¹³ <http://www.norden.org/no/nordmiljoe/spesialutgaver/2008/livet-paa-havbunnen-skades-av-hardhendt-fiske/livet-paa-havbunnen-skades-av-hardhendt-fiske>

¹⁴ <https://naturvernforbundet.no/rogaland/nyhetsarkiv/er-industriel-hosting-av-strandsnegler-lovlig-article14755-1276.html>

forskrift som regulerer høstingen, bortsett fra de verneområder der forskriftene i seg selv setter forbud mot slik aktivitet.

På bakgrunn av dette er det svært viktig å ha et generelt forbud mot kommersiell utnyttning av alle marine ressurser fra det kommende verneområdet og eventuelt nevne ved artsnavn de som skal være lov å drive fiske/fangst av.

Flystøy

Ut fra forelagte planer for kampflybasen ser deler av Grandefjæra og Innstrandfjæra til å bli omfattet av såkalt gul og rød sone. Formålet med fredningen er å bevare det rike fuglelivet og fuglenes livsmiljø i området, særlig av hensyn til rastende fugl. Ørland er viktig for fugletrafikken langs norskekysten. Det er en slags hovedflyplass for fugletrekk. Fugl fra Svalbard, Nord Norge, Nord Sverige, Nord Finland og nordvest Russland i tillegg til fugl fra hele norskekysten trekker over Ørland. Trekket går for seg både sørover og nordover gjennom store deler av året. Fuglene er avhengige av et nett med hvile- og rasteplasser langs trekkruta. Det er kombinasjonen av støypåvirkning og visuell effekt som påvirker fuglene i verneområdene i tillegg til kollisjonsfaren.

Deler av det internasjonale viktige Ramsarområdet Grandefjæra blir liggende i en såkalt "hørselvernsone" der lydnivået til tider nærmer seg 120 dB (smertegrensen), kanskje opp mot 125 dB. Dette inntreffer ved avganger og landinger fra flyplassen, og med 46 fly som tar av i døgnet så vil dette skape store ekstrabelastninger på det kommende marine verneområdet. Rapportene beskriver at områdene mot vest, dvs. mot Grandefjæra vil få en relativt større belastning med det nye flymønsteret mot nord i alle fall. Det er beskrevet at folk kan ta på seg hørselvern i denne sonen. For fugl vil det ikke være noen avbøtende tiltak som hjelper vesentlig. Ca. 25% av Grandefjæra blir liggende i rød støysone over 62 dB, og hele Grandefjæra naturreservat blir liggende i gul og rød støysone. Hele det foreslåtte marine verneområdet vil bli påvirket i vesentlig grad både på selve vannflaten og ned i vannmassene.

Gjennom media¹⁵ har vi sett at Forsvaret har planer om endret innflyginsmønster for å redusere støyen på Ørlandet. Innflygingspunktene for landing planlegges flyttet ut i sjøen. I denne sammenheng er vi bekymret for konsekvensene jagerflystøy generelt og endret flymønster spesielt vil ha for fugle- og dyrelivet i det nye verneområdet. Støymålinger fra amerikanske baser tyder på at det nye F 35 flyet støyer opptil 27 dB mer enn dagens F 16. I naturvernområder er anbefalt støygrense 35 – 40 dB. Det må settes spesifikke, akseptable krav til støynivå, og dette må følges opp med kontinuerlige målinger. Det må settes opp tiltak ved overskridelse.

I Forvaltningsplanen Kråkvågsvaet fuglefredningsområde ble det sagt at Fylkesmannen anbefalte at følgende skadebegrensningstiltak konkretiseres før basen tas i bruk (in situ skadebegrensning):

- Øvelsestider og flytider knyttes opp til tider på dagen og året da en av erfaring vet at det er lite fugl i våtmarksområdene.
- Fugl/fly kollisjoner: jobbe frem til gode løsninger for å begrense kollisjoner mellom fugl og fly der avliving og skremming er siste utvei.

Er dette gjort? Det er viktig at skadeomfanget på det rike fuglelivet begrenses til et minimum.

¹⁵ <http://www.fosna-folket.no/nyheter/2017/08/28/Hvordan-reagerer-husdyr-pa-jagerfly-15207697.ece>

Annen forurensning

Vi merker oss at det er funnet PFOS i alle bekkene som munner i Grandefjæra, noe som stammer fra flyplassaktiviteten. PFOS er faset ut i brannøvelsessammenheng og erstattet av et mindre toksisk middel av PFAS (bl.a. PFOA og 6:2FTS), men dette er også så farlig at det planlegges utfaset. PFOS brytes ikke ned i naturen, men akkumuleres i organismen og fører til biomagnifikasjon i næringskjeden. Kjente virkninger er dets skade for reproduksjonen og langtidsvirkninger i vannmiljø. PFOS er nå klart en verre fare for fuglene enn PCB.

Flere land i Europa og USA har en øvre grense for innhold i drikkevann på 100 ng/l. Høyeste innhold i Leirbekken, som renner ut i Grandefjæra, var 530 ng/l. Dette medfører en betydelig risiko for økosystemet i naturreservatet. I Leirbekken er det videre målt 1 900 ng 6:2 FTS/l og sum PFAS opp til 2 794 ng/l. Det er beskrevet at biota er prøvetatt i Grandefjæra, og det er påvist PFOS i samtlige prøver i tillegg til andre miljøgifter.

Dagens forskrift for Grandefjæra sier at «alt liv, inkludert sjøpattedyr, herunder deres hi, reir og egg er fredet mot enhver form for skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse». Sjøfuglbestanden er nå i fritt fall. Ærfuglbestanden er for eksempel nå nede på rundt 10% av 1980- nivået. Dette kan skyldes flere ting, men uten tvil er den økende forurensningen en hovedårsak. Her i Grandefjæra vil PFAS- nivået være særdeles skadelig for reproduksjonen for alle typer sjøfugl og andre livsformer i vannsøylen. Forskere på NINA uttrykker dette som en svært dramatisk utvikling.

Når det foreslåtte området omfattes av et marint vern må aktuelle forurensningskilder avdekkes og kontrolleres i hele verneområdet. Det kan være andre kilder til forurensning som vil påvirke verneverdiene negativt. I tillegg må sedimentprøver og biota prøvetas før en kan vurdere mulige tiltak for å rette på avvik. Overvåkningsprogram og tiltaksplan er nødvendig. I et marint verneområde må det være forholdsvis strenge utslippskrav for å ta vare på området på den aller beste måte.

Ser fram til at vernet er et faktum

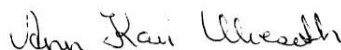
Fosen Naturvernforening er glad for at verneprosessen for sjøområdet Kråkvågsvaet - Grandefjæra – Bjugnfjorden nå er i gang og ser fram til at området blir vernet.

Med hilsen

Fosen Naturvernforening

Magnar Østerås
Leder

Ann Kari Ulveseth